

ŁUKASZ MALINOWSKI

MAŁY
PRZEWODNIK
PO HISTORII
POLSKI

7. PODZIAŁ DZIELNICOWY

Z podziałem dzielnicowym sprawa jest skomplikowana. Bolesław Krzywousty chciał zachować jedność kraju, dlatego ustanowił w Polsce instytucję zwaną **senioratem**. Wyglądało to tak: najstarszy z rodu Piastów zostawał szefem, czyli **księciem zwierzchnim**. Rządził dzielnicą senioralną, w której skład wchodziła Małopolska, część Wielkopolski i Pomorze Gdańskie. Reprezentował państwo w kontaktach z innymi europejskimi władcami. Podlegali mu pozostali polscy książęta, którzy mieli swoje dzielnice na własność i mogli je przekazywać swoim dzieciom w spadku. Tylko dzielnica senioralna nie była dziedziczna. Przypomnijmy – po śmierci obecnego seniora, przejmował ją najstarszy z żyjących Piastów. Tak to przynajmniej wyglądało w teorii, gdyż później wszystko się pogmatwało.

Kraj podzielony

Pierwszym księciem senioralnym został Władysław II (później nazywany Wygnańcem, bo stracił władzę i musiał uciekać z kraju), który dodatkowo, jako swoją prywatną dzielnicę, otrzymał Śląsk. Jego bracia wzięli resztę kraju. **Bolesław Kędzierzawy** (swój przydomek zawdzięczał niezwykle bujnym, kręconym loczkom) rządził Mazowszem i Kujawami, **Mieszko Stary** objął Wielkopolskę, a **Henryk** ziemię sandomierską. Tylko najmłodszy z braci, **Kazimierz** (później zwany Sprawiedliwym, bo był bardzo uczciwy), nic nie dostał, ponieważ w chwili śmierci ojca był ledwo niemowlęciem.

Pieczęć Władysława I Łokietka. Widzimy na niej dumnego władcę siedzącego na tronie. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

Piastowie nie potrafili się ze sobą dogadać. Dzielnice wkrótce przekształciły się w oddzielne państwa, które z czasem jeszcze się pomniejszyły, bo ich władcy dzielili ziemię między swoich synów. Nasz kraj pogrążył się w chaosie. Księstwa zmieniały właścicieli, a bracia, kuzyni i stryjkiowie zdradzali się i walczyli ze sobą.

Dzielnica senioralna – obszar kraju, w którym władzę sprawował książę senior i obejmował ziemię krakowską, sandomierską, kaliską, łęczycko-sieradzką oraz Pomorze Gdańskiej. Dzielnica ta nie podlegała podziałom. Pierwszym seniorem został Władysław II Wygnaniec.

Władysław I Łokietek to jeden z najważniejszych polskich władców. Żył w latach 1260-1333. Zagrożeniem dla jego rządów był bunt krakowskich mieszczan pochodzenia niemieckiego. Z pomocą wiernego wojska Łokietek obronił Wawel, a na buntowników nałożył surowe kary. Było to w momencie, gdy czynił zabiegi o zjednoczenie Polski.

Rozwój polskich miast i wsi

Nie był to jednak całkiem zmarnowany okres. Polska zaludniała się i bogaciła. Ulepszono techniki uprawy ziemi, zakładano nowe wsie, a przy kościołach powstawały pierwsze szkoły. Rozwijały się miasta, w których kwitł handel. Osiedlali się w nich rzemieślnicy i kupcy, którzy z czasem zyskiwali coraz większą niezależność od rodziny panującej. Władzę w mieście, w imieniu księcia, sprawował wójt, który miał do pomocy miejską ławę i pełnił rolę sędziego. Mieszczanie wyłaniali własną radę, która zajmowała się bieżącymi sprawami miasta.

Mimo waśni i sporów, Polacy nie zapomnieli, że kiedyś mieli silne i zjednoczone państwo. Wielu książąt próbowało ponownie scalić kraj pod swoimi rządami. W XIII wieku najbliższy sukcesu był **Henryk Brodaty** i jego syn **Henryk Pobożny**, którzy u szczytu swej potęgi władali Śląskiem, Małopolską i częścią Wielkopolski. Ich plany przerwał jednak najazd Tatarów z 1241 roku, który spustoszył nasz kraj.

Próby zjednoczenia Polski

Pod koniec XIII wieku zjednoczyć Polskę chcieli też książęta Wielkopolski. Jeden z nich, **Przemysław II** koronował się nawet na króla w 1295 roku. Niestety władcy innych dzielnic nie podporządkowali mu się, więc władza Przemysława II objęła tylko Wielkopolskę. Wraz z jego śmiercią w 1296 roku upadło jego małe królestwo.

Jan Matejko, Łokietek zrywa układy z Krzyżakami w Brześciu Kujawskim. Fot. Wikimedia Commons, licencja public domain

Polska korona marzyła się też władcom innych państw. W tym czasie, potężnym krajem były Czechy i jeden z ich królów Wacław II zdołał podporządkować sobie większość ziemi polskich. W 1300 roku koronował się na króla Polski. Jednak i jego rządy nie trwały długo. Do zjednoczenia kraju przystąpił bowiem **Władysław Łokietek**.

Władysław Łokietek – król zjednoczonej Polski

Władysław Łokietek to zdumiewająca postać! Jego przydomek pochodził od słowa „łokieć”, ponieważ książę był bardzo niski. Nie miał wielkiej armii ani skarbów i początkowo rządził tylko małym i biednym księstwem brzesko-kujawskim. A mimo to okazał się sprytniejszy od wszystkich władców dzielnicowych i skutecznie podporządkowywał sobie kolejne ziemie. W 1305 roku zawładnął księstwem sandomierskim, a rok później całą Małopolską. W 1314 roku opanował Wielkopolskę. Władając najważniejszymi ziemiami Polski, mógł postarać się o koronę. Uzyskał zgodę papieża i w 1320 roku koronował się na króla Polski. Królestwo Polskie zostało odbudowane.

Łokietek ukrywał się w jaskiniach położonych Ojcowskim Parku Narodowym. Uciekł z Krakowa przed czeskim królem Wacławem II. Jedna z jaskiń nosi jego imię i zwana jest Jaskinią Łokietka. Fot. Andrzej Otrębski, Wikimedia Commons, licencja CC

CZY WIESZ, ŻE...

- Okres rozbitcia dzielnicowego trwał od 1138 roku do koronacji Władysława Łokietka w 1320 roku, czyli obejmował prawie dwieście lat.
- Brak jednego silnego władcy doprowadził do osłabienia struktur państwa, utraty ziem wcześniej zdobytych oraz wzrostu władzy i znaczenia możnowładców i duchowieństwa.
- Gdyby nie determinacja Władysława Łokietka i ogromne szczęście mu sprzyjające Polska mogłaby stać się częścią monarchii Luksemburczyków albo na trwale pozostać rozbita.
- Władysław Łokietek koronowany został na Wawelu – było to bardzo ważne wydarzenie w bardzo ważnym dla królestwa miejscu, gdyż w ten sposób zapoczątkował tradycję koronacji polskich królów.

DAWNIEJ TO BYŁO

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Stowarzyszenie
„Wspólnota Polska”

CENTRUM DOSKONALENIA
NAUCZYCIELI
EDUKACJONALNO-ROZWOJOWY POLSKA

MUZEUUM
POCZĄTKÓW
PAŃSTWA
POLSKIEGO
W GNIEZNE